

Nr 16.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om tillägg till militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472); given Stockholms slott den 18 december 1953.

Under återopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed jämlikt § 87 regeringsformen föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag om tillägg till militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

För att undanröja en oklarhet i gällande lag föreslås en uttrycklig bestämmelse i fråga om rätten att till högsta domstolen fullfölja talan mot hovrätts dom eller beslut, varigenom disciplinstraff ålagts.

F ö r s l a g

till

L a g**om tillägg till militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).**

Härigenom förordnas, att i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 skall införas en ny paragraf, betecknad 93 a §, av nedan angiven lydelse.

93 a §.

Ej må i anledning av talan mot hovrätts dom eller beslut, varigenom disciplinstraff ålagts, prövningstillstånd meddelas enligt 54 kap. 10 § 2 rättegångsbalken, med mindre talan avser brott, varå straffarbete eller avsättning kan följa.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1954.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 25 september 1953.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, fråga om *fullföljd av talan mot hovrätts dom eller beslut varigenom disciplinstraff ålagts*. Föredraganden anför följande.

I skrivelse den 10 november 1952 har militieombudsmannen hemställt, att Kungl. Maj:t ville taga under överbägande vissa i skrivelsen framförda spörsmål om fullföljd av talan mot hovrätts dom eller beslut varigenom disciplinstraff ålagts. Yttranden över skrivelsen, som tillkommit efter hörande av samtliga rikets hovrätter, har efter remiss avgivits av riksåklagarämbetet och 1951 års rättegångskommitté. Tillfälle att avgiva yttrande över skrivelsen har beretts Sveriges advokatsamfund, som dock icke inkommit med något yttrande.

Jag anhåller nu att få upptaga frågan till prövning.

Inledning.

1 § lagen om disciplinstraff för krigsmän, vilken lag i likhet med hela den nya militära straff- och processlagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1949, stadgar att disciplinstraff är arrest och disciplinbot. Arrest ådömes i minst tre och högst trettio dagar (4 §) samt disciplinbot för minst en och högst tjugu dagar (6 §).

I 6 § militära rättegångslagen föreskrives att med avseende å rättegången i militära mål skall i tillämpliga delar, där ej i nämnda lag eller eljest är särskilt stadgat, gälla vad om rättegång i allmänhet är föreskrivet, därvid disciplinstraff skall anses lika med böter.

Enligt 54 kap. 9 § rättegångsbalken må talan mot hovrätts dom eller slutliga beslut i mål eller ärende, som väckts vid underrätt, ej i vidare mån än som framgår av 10 § komma under högsta domstolens prövning, med mindre högsta domstolen meddelat parten tillstånd därtill.

I 10 § nämnda kapitel stadgas att prövningstillstånd må meddelas allenast om för enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning är av synnerlig vikt, att talan prövas av högsta domstolen, eller parten visar att talans prövning eljest skulle ha synnerlig betydelse utöver det mål, varom är fråga (första punkten); eller om anledning förekommer till ändring i det slut, vartill hovrätten kommit, eller eljest med hänsyn till omständigheterna i målet skäl förekommer till talans prövning (andra punkten).

Enligt 12 § andra stycket samma kapitel må i anledning av talan rörande ansvar prövningstillstånd enligt 10 § andra punkten ej meddelas tilltalad med mindre talan avser brott, varå straffarbete eller avsättning kan följa, eller ock annat brott och den tilltalade förklarats straffri på grund av sin sinnesbeskaffenhet eller erhållit anstånd med straffs ådömande eller för brottet dömts till förvaring i säkerhetsanstalt eller annan skyddsåtgärd eller till ungdomsfängelse, fängelse, mistning av befattning på viss tid, dagsböter ej under sextio eller böter omedelbart i penningar ej under 1 500 kronor eller ock blivit fälld till vite omedelbart i penningar ej under nämnda belopp eller för honom bestämts ny minsta tid för förvaring eller internering.

Militieombudsmannens framställning.

I skrivelse den 27 mars 1952 till envar av rikets hovrätter anförde militieombudsmannen, att fråga uppkommit huruvida då hovrätt dömt tilltalad till arreststraff i fall då talan icke avsett brott, varå straffarbete eller avsättning kan följa, prövningstillstånd finge meddelas den tilltalade enligt såväl första som andra punkten i 54 kap. 10 § rättegångsbalken eller allenast enligt första punkten i nämnda lagrum. Då enligt stadgande i 54 kap. 12 § frågan härom i fall då böter ådömts gjorts beroende av dagsböternas antal eller, i fråga om penningböter, bötesbeloppets storlek, gäve — fortsatte militieombudsmannen — den i 6 § militära rättegångslagen intagna regeln om disciplinstraffs likställande i processuellt hänseende med böter uppenbarligen ingen ledning för spörsmålets bedömande och icke heller förarbetena till sistnämnda lagrum lämnade någon ledning härvidlag. Då det vid nu angivna förhållanden kunde finnas skäl för en framställning från militieombudsmannens sida om lagändring i förtydligande syfte hemställde denne att hovrätten ville inkomma dels med yttrande angående huru vid hovrätten förfarits vid meddelande av fullföljdshänvisningar i berörda fall och huruvida enligt hovrättens mening lagändring i frågan vore påkallad, dels ock med de ytterligare upplysningar som kunde lämnas i och för frågans bedömande.

I anledning av denna skrivelse anförde hovrätterna i avgivna yttranden bland annat följande.

Svea hovrätt: Praxis syntes under den första tiden av den nya militära straff- och processlagstiftningens tillämpning ha varit något vacklande, då varken av 6 § militära rättegångslagen eller förarbetena till detta lagrum ledning erhöles för bedömandet av det av militieombudsmannen väckta

spörsmålet. Under de senare åren hade emellertid den praxis utbildat sig, att fullföljdshänvisning givits enligt båda punkterna i 54 kap. 10 § rättegångsbalken i fall då hovrätten dömt till ett längre arreststraff samt allenast enligt första punkten i fall då hovrätten ådömt ett kortvarigare arreststraff. Gränsen mellan ett kortare och ett längre arreststraff hade dragits vid arrest femton dagar. Att hovrätten ej stannat för att lämna hänvisning allenast enligt första punkten hade sin grund i att maximitiden för det genom den nya lagstiftningen införda arreststraffet bestämts till trettio dagar, d. v. s. lika lång tid som det lägsta fängelsesstraffet. Att å andra sidan meddela hänvisning enligt båda punkterna hade ej ansetts lämpligt med hänsyn till att ett kortare arreststraff i fullföljdshänseende, liksom tidigare, torde kunna anses jämställt med ett lindrigare bötesstraff. Att gränsen mellan de olika slagen av fullföljd dragits på sätt nu sagts sammanhängande dels med den praxis krigshovrätten tillämpat och dels med det förhållandet att arrest femton dagar låge ungefär mitt emellan minsta och längsta tiden för arreststraffet, därvid jämförelse skett med den bestämmelse i 54 kap. 12 § nya rättegångsbalken, som avsåge gränsdragningen vid det mitt på bötesskalan liggande straffet sextio dagsböter. Hovrätten ansåge en lagändring påkallad och därvid borde enligt hovrättens mening fullföljden regleras i enlighet med hovrättens numera tillämpade praxis. — Till stöd för sin uppfattning hänvisade Svea hovrätt bland annat till 8 § militära rättegångslagen, enligt vilket lagrum straff må åläggas i disciplinmål allenast om straffet finnes böra bestämmas till arrest i högst femton dagar. Slutligen väckte hovrätten frågan huruvida icke en lagändring borde omfatta jämväl det andra slaget av disciplinstraff eller disciplinbot. Visserligen sade sig hovrätten regelmässigt meddela fullföljdshänvisning allenast enligt första punkten, då hovrätten dömd till disciplinbot, och någon tvekan i detta avseende hade ej förekommit. Emellertid lämnar enligt hovrättens mening 6 § militära rättegångslagen och förarbetena till detta lagrum ej heller beträffande disciplinbot någon ledning för fullföljdsfrågan.

Göta hovrätt: Under tiden från och med den 1 januari 1949 hade frågan för hovrättens del varit aktuell i sex fall vid meddelande av fullföljdshänvisning. Av de tilltalade hade i dessa fall en dömts till femton dagars arrest, en till arrest tio dagar ävensom till trettio dagsböter samt fyra envar till åtta dagars arrest. I samtliga fall hade i fullföljdshänvisningen angivits att prövningstillstånd kunde meddelas endast enligt första punkten i 54 kap. 10 § rättegångsbalken. Enär icke i något stadgande angivits om eller när prövningstillstånd jämlikt 10 § andra punkten i nu avsedda fall finge meddelas, måste vid lämnande av fullföljdshänvisning bedömandet av ifrågasvarande spörsmål ske på det sätt att arreststraffet — som enligt 6 § militära rättegångslagen i processuellt hänseende vore likställt med böter — vägdes mot de i 54 kap. 12 § andra stycket rättegångsbalken angivna bötesstraffen. Detta förfarande torde beträffande kortvariga arreststraff knappast kunna giva annat resultat än att arreststraffet icke nådde upp till det straffminimum, som erfordrades för att prövningstillstånd jämlikt andra punkten finge meddelas. Då emellertid någon norm eller eljest någon regel för en direkt jämförelse icke finnes, bleve bedömandet vanskligt och vid långvarigare arreststraff eller i fall då den tilltalade dömts till såväl arrest som böter kunde tvekan uppstå huruvida icke prövningstillstånd jämlikt andra punkten borde få meddelas. Med hänsyn till den osäkerhet vid bedömandet som frånvaron av klara regler i förevarande hänseende sålunda medförde ansåge hovrätten en författningsändring i förtydligande syfte önskvärd. Hovrätten ansåge det för tydlighetens skull lämpligt, att den ifrågasatta lagändringen omfattade även disciplinbot.

Hovrätten över Skåne och Blekinge: I det av militieombudsmannen angivna fallet hade hovrätten ansett prövningstillstånd kunna meddelas den tilltalade allenast enligt första punkten i 54 kap. 10 § rättegångsbalken. Hovrätten hade menat att 6 § militära rättegångslagen närmast föranledde en sådan tolkning. Enligt hovrättens mening föreläge behov av en lagändring i förtydligande syfte. Det syntes motiverat, att arrest i fullföljdshänseende likställdes med fängelse.

Hovrätten för Västra Sverige: Hovrätten hade i ifrågavarande fall i fullföljdshänvisningarna upplagit, att prövningstillstånd kunde meddelas de tilltalade endast enligt första punkten i 54 kap. 10 § rättegångsbalken. De ådömda arreststraffen hade uppgått till minst sex högst femton dagar. — — — Någon fastställd beräkningsgrund för huruvida visst arreststraff skulle anses ekvivalent med eller svårare än sextio dagsböter finnes icke. Man torde kunna antaga, att det icke varit lagstiftarens mening att prövningstillstånd enligt 54 kap. 10 § andra punkten rättegångsbalken finge meddelas den tilltalade i fall, då denne av hovrätt dömts till disciplinstraff för brott, varå straffarbete eller avsättning ej kan följa. Hovrätten funne ej heller i och för sig önskvärdt eller befogat att s. k. ändringsdispens kunde meddelas i sådana fall. Med utgångspunkt från hovrättens tolkning av lagstiftarens mening framstode utformningen av 6 § militära rättegångslagen såsom icke fullt adekvat, varför lagrummet syntes böra förtydligas.

Hovrätten för Nedre Norrland: Efter militära rättegångslagens ikraftträdande den 1 januari 1949 hade hovrätten ådömt arreststraff i endast två fall, därav blott i det ena för brott varå icke kunnat följa straffarbete eller avsättning. I sistberörda mål hade den tilltalade dömts för undanhållande och ringa urkundsförfalskning till disciplinstraff av arrest i tjugufem dagar. Hovrätten angav i fullföljdshänvisningen, att prövningstillstånd kunde meddelas endast jämlikt 54 kap. 10 § första punkten rättegångsbalken. Varken militära rättegångslagen eller dess förarbeten syntes kunna ge något svar på frågan huruvida en tilltalad i ett fall som det sistberörda skulle ha möjlighet att erhålla prövningstillstånd även jämlikt andra punkten i nämnda lagrum. Av förarbetena till lagen om disciplinstraff för krigsmän syntes framgå att arrest vore avsett som en lindrigare straffart än fängelse. Även om ett arreststraff kunde nå samma varaktighet som lägsta fängelsestraff föreläge också mellan de båda straffarterna sådana påtagliga olikheter i fråga om sättet och platsen för verkställigheten att arreststraffet ur den dömdes synpunkt torde framstå som lindrigare än fängelse. En viss ledning för jämförelse mellan arreststraff och böter skulle kunna hämtas från lagen om verkställighet av bötesstraff. Enligt denna lag motsvarade vid förvandling sextio dagsböter fängelse fyrtiofem dagar. Eftersom arrest aldrig kan ådömas för längre tid än trettio dagar skulle — även för det fall att arrest och fängelse ansåges som lika svåra straff — ett arreststraff under alla omständigheter kunna anses som lindrigare än sextio dagsböter. Med detta betraktelsesätt skulle därför prövningstillstånd i förevarande fall kunna meddelas endast jämlikt första punkten. Även sakliga skäl syntes tala för att en tilltalad som av hovrätt dömts till arrest för brott, varå icke kunde följa straffarbete eller avsättning, icke borde få prövningstillstånd annat än jämlikt första punkten. Enligt 91 § militära rättegångslagen skulle domstols dom eller beslut, varigenom disciplinstraff ålagts, gå i verkställighet utan hinder av att domen eller beslutet icke vunnit laga kraft, där ej domstolen annorlunda förordnat. Med hänsyn härtill kunde det antagas att en sådan dom vanligen vore verkställd redan innan den komme under hovrättens prövning. Den dömdes intresse av att överklaga hovrättens avgörande torde därför kunna antagas ej sällan vara ringa. Det måste vidare enligt

hovrättens mening kunna förutsättas att i de mål, i vilka disciplinstraff komme till användning, rättssäkerhetens krav bleve på ett fullt tillfredsställande sätt tillgodosedda genom målets prövning av två domstolar. Hovrätten tillstyrkte emellertid att en lagändring i förtydligande syfte skedde. I anslutning till det anförda syntes militära rättegångslagen härvid böra kompletteras med ett stadgande av innehåll att tilltalad, som av hovrätt dömts till arrest för brott, vara icke kunde följa straffarbete eller avsättning, vid fullföljd av talan mot hovrättens dom eller beslut skulle kunna erhålla prövningstillstånd endast jämlikt 54 kap. 10 § första punkten rättegångsbalken.

Hovrätten för Övre Norrland: Hovrätten hade endast i ett fall haft att meddela fullföljdshänvisning åt tilltalad, som dömts till arreststraff för brott vara straffarbete eller avsättning icke kunnat följa. I fullföljdshänvisningen hade tillkännagivits, att prövningstillstånd kunde meddelas den tilltalade enligt såväl första som andra punkten i 54 kap. 10 § rättegångsbalken. Enligt vad som inhämtats av referenten i målet syntes den här åsyftade frågan icke ha varit föremål för något ingående övervägande utan torde hovrättens ställningstagande ha rönt inverkan av en strävan att i ett fall, där lagen icke lämnade en klar vägledning, undvika att handla till den tilltalades nackdel. Vid tillämpning av den före 1949 gällande rätten syntes förevarande spörsmål icke ha vållat några svårigheter. Disciplinstraff var då i fullföljdshänseende uppenbarligen likställt med lägre bötesstraff, d. v. s. böter omedelbart i penningar, ej uppgående till ettusenfemhundra kronor, eller dagsböter, ej uppgående till sextio (jfr bl. a. N. J. A. II 1915 s. 143 samt N. J. A. II 1933 s. 802 f.). Införandet av bestämmelsen i 6 § militära rättegångslagen om disciplinstraffs likställande med böter utan angiven uppdelning av bötesstraff i olika svårhetsgrader medförde, att nyssnämnda fullföljdsregel för disciplinstraff formellt upphävdes, dock utan att ersättas av någon ny lagregel. Såvitt kunnat utronas hade någon ändring i förhållande till vad tidigare gällt icke varit åsyftad. I detta sammanhang kunde anmärkas, att lagstiftaren i ett annat fall då bötesstraff av olika svårhetsgrad medförde olika verkan — 4 kap. 14 § strafflagen — uttryckligen likställt disciplinstraff med bötesstraff av viss svårhetsgrad med avseende på straffets verkan (se 12 § disciplinlagen, tidigare 33 § strafflagen för krigsmakten). Hovrätten funne det obestridligt, att oklarhet rådde om vilken verkan gällande lag tillade arreststraff i fråga om möjligheten att erhålla prövningstillstånd enligt 54 kap. 10 § rättegångsbalken, samt ville för sin del förordna en framställning om lagändring i förtydligande syfte.

I sin förut omnämnda skrivelse till Kungl. Maj:t den 10 november 1952 har militieombudsmannen, efter att ha återgivit hovrätternas yttranden, anfört att den oklarhet, som i förevarande hänseende utmärkte regeln i 6 § militära rättegångslagen om disciplinstraffs likställande med böter, föranlett osäkerhet om vilken fullföljdshänvisning som skall meddelas i fall då tilltalad av hovrätt dömts till arreststraff för brott vara straffarbete eller avsättning icke kan följa, och att vid hovrätterna förfarits olika vid meddelande av fullföljdshänvisningar i dylika fall. Med hänsyn härtill syntes enligt militieombudsmannens mening, såsom också förordats av samtliga hovrätter, en lagändring i förtydligande syfte böra ske.

Beträffande frågan hur fullföljdsrätten i förevarande hänseende bör bestämmas anföres i militieombudsmannens skrivelse:

Hovrätterna för Västra Sverige och Nedre Norrland ha uttalat sig för att fullföljdstillstånd borde få meddelas endast enligt första punkten i 54 kap. 10 § rättegångsbalken, medan hovrätten över Skåne och Blekinge föreslagit, att arrest i fullföljdshänseende borde likställas med fängelse och alltså alltid föranleda fullföljdshänvisning jämväl enligt andra punkten i nämnda lagrum. Mot dessa förslag kan andragas att de i vissa fall leda till ett materiellt mindre tillfredsställande resultat. Å ena sidan kan sålunda göras gällande att, med den förhållandevis långa maximitid för arrest som numera gäller, den som dömts till arreststraff av längre varaktighet icke bör vara betagen möjligheten att erhålla prövningstillstånd enligt båda punkterna i 10 §. Då arrest ur verkställighetssynpunkt icke kan anses lindrigare än fängelse skulle det te sig särskilt otillfredsställande om en person som dömts till arrest i 30 dagar skulle i fullföljdshänseende vara sämre ställd än den som dömts till fängelse lika lång tid. Å andra sidan måste det även anses olämpligt att den som för en relativt ringa förseelse dömts till ett kortare arreststraff skall ha möjlighet att erhålla prövningstillstånd enligt båda ifrågasvarande punkter. Särskilt med hänsyn till nu anförda synpunkter synes mig företräde böra givas åt den av Svea hovrätt föreslagna utvägen att i fullföljdshänseende göra åtskillnad mellan längre och kortare arreststraff så att den mera omfattande rätten till prövningstillstånd må tillkomma endast den som dömts till arreststraff av viss minimilängd. Var en dylik gräns mellan längre och kortare arreststraff bör dragas kan givetvis vara föremål för olika meningar. Någon lämpligare gräns härvidlag synes mig emellertid knappast erbjuda sig än den Svea hovrätt i sitt yttrande föreslagit, d. v. s. att prövningstillstånd enligt andra punkten i 10 § må meddelas allenast tilltalad som dömts till arrest i mer än femton dagar. Till stöd för en dylik gränsdragning må framhållas — utöver vad Svea hovrätt i sitt yrkande anfört — att därmed vinnes att disciplinmål normalt icke kunna bli föremål för prövning av fyra dömande instanser. Den föreslagna gränsdragningen skulle innebära att beträffande arrest ej över femton dagar tidigare gällande ordning för meddelande av fullföljdshänvisning vid arrest bibehölles, medan de genom den nya krigslagstiftningen tillkomna arreststraffen på längre tid i fullföljdshänseende bleve jämställda med fängelse.

Ehuru någon tvekan icke kan råda därom att den som dömts till disciplinbot bör erhålla prövningstillstånd allenast enligt första punkten i 10 § synes mest fördriktigt att, såsom Svea hovrätt och Göta hovrätt förordat, den ifrågasatta lagändringen får omfatta även disciplinbot.

Yttrandena.

Enligt *riksåklagarämbetets* mening kan de nuvarande bestämmelserna icke tolkas på annat sätt än att, när hovrätt ådömt arreststraff för brott varå straffarbete eller avsättning ej kan följa, prövningstillstånd kan meddelas endast enligt 54 kap. 10 § första punkten rättegångsbalken. Att en lagändring i förtydligande syfte under alla omständigheter är erforderlig, anser ämbetet emellertid framgå icke minst av det sätt, på vilket fullföljdsbestämmelserna tillämpats av Svea hovrätt. Vad angår frågan, hur fullföljdsrätten i förevarande avseende skall regleras, anser ämbetet militieombudsmannens ståndpunkt innebära en lämplig avvägning av de olika synpunkter, som här gör sig gällande. Mot att överhuvudtaget tillåta s. k. ändringsdispens i fråga om arreststraff skulle visserligen — tillägger ämbetet

— kunna anföras att, med hänsyn till stadgandet i 91 § första stycket militära rättegångslagen, straffet som regel måste antagas vara verkställt vid tiden för tillståndsprövningen. Ämbetet anser emellertid denna synpunkt icke böra tillmätas avgörande betydelse. I detta avseende har ämbetet velat särskilt framhålla, att ett längre arreststraff, när det gäller en person med fast anställning vid krigsmakten, icke sällan kan ha betydelse för vederbörandes framtid inom krigsmakten. I likhet med militieombudsmannen anser riksåklagarämbetet den ifrågasatta lagändringen böra omfatta även disciplinbot.

Rättegångskommittén anför:

Enligt den intill den 1 januari 1949 gällande militära processlagstiftningen kunde tilltalad, som av krigshovrätten ådömdes arreststraff för annat brott än sådant, varå straffarbete eller avsättning kunde följa, icke erhålla fullföljdstillstånd enligt andra punkten i 30 kap. 9 § första stycket äldre rättegångsbalken utan endast enligt första punkten i samma lagrum (jfr NJA II 1933 s. 802). Förarbetena till 6 § militära rättegångslagen innehålla icke något som antyder att lagstiftaren genom införande av föreskriften, att disciplinstraff skulle i processuellt hänseende anses lika med böter, avsett att göra någon ändring i fråga om fullföljdsrätten. Om man utan hänsyn härtill endast ser till lydelsen av 6 § militära rättegångslagen synes det däri förekommande uttrycket »i tillämpliga delar» icke kunna leda till att disciplinstraff jämföras med de i 54 kap. 12 § andra stycket rättegångsbalken angivna fall av bötesstraff, då prövningstillstånd enligt 10 § första stycket andra punkten kan meddelas. Enligt kommitténs mening kan således för närvarande vid disciplinstraff för brott, varå straffarbete eller avsättning ej kan följa, prövningstillstånd meddelas endast enligt första punkten.

Givetvis kan man överväga sådan ändring av fullföljdsreglerna, att den tilltalade i fall, då denne av hovrätt dömts till arreststraff för brott, varå straffarbete eller avsättning ej kan följa, finge meddelas prövningstillstånd jämväl enligt andra punkten i 54 kap. 10 § första stycket rättegångsbalken. Kommittén har dock icke blivit övertygad av de skäl som anförts för att en utvidgad fullföljdsrätt skulle tillkomma den, som dömts till arreststraff över 15 dagar. Den gjorda jämförelsen med det mitt på böteskalan liggande straffet 60 dagsböter synes med hänsyn till de skäl, som voro bestämmande då fullföljdsgränsen sattes vid 60 dagsböter, knappast berättigad (NJA II 1933 s. 801). Vidare må erinras, att fullföljdsrätten i ett annat fall begränsats vid frihetsstraff, som till och med kan överstiga 30 dagar, nämligen i fråga om förvandlingsstraff för böter. Enligt 19 § lagen den 9 april 1937 om verkställighet av bötesstraff må ändring sålunda ej sökas i hovrätts beslut i mål om förvandling av böter, ehuru förvandlingsstraffet kan uppgå till fängelse i 90 dagar. Kommittén anser alltså, att oaktat genom den nya militära strafflagstiftningen maximitiden för arreststraff höjts från 15 till 30 dagar, tillräckliga skäl för en saklig ändring av fullföljdsreglerna knappast kunna anses föreligga.

Som skäl för ett förtydligande av 6 § militära rättegångslagen kan åberopas att — såsom framgår av militieombudsmannens framställning — tolkningen av lagrummet föranlett tvekan. Då det emellertid endast är övrrätterna, som ha att tillämpa ifrågavarande bestämmelser, synas dock skälen för ett sådant förtydligande — vare sig beträffande arreststraff eller disciplinbot — icke vara alltför starka.

Departementschefen.

Av utredningen i ärendet framgår att den i 6 § militära rättegångslagen upptagna regeln om disciplinstraffs likställande med böter föranlett osäkerhet om fullföljdsrätten till högsta domstolen i sådana fall, då tilltalad av hovrätt dömes till arreststraff för brott varå straffarbete eller avsättning ej kan följa. De flesta hovrätterna har därvid ansett prövningstillstånd kunna meddelas den tilltalade endast enligt första punkten i 54 kap. 10 § rättegångsbalken (s. k. prejudikat- och intressedispens), medan en hovrätt ansett den tilltalade kunna få prövningstillstånd även jämlikt andra punkten i samma lagrum (s. k. ändringsdispens) och i en annan hovrätt den praxis utbildat sig att fullföljdshänvisning givits enligt båda punkterna i de fall då hovrätten dömt till arrest över femton dagar men endast enligt första punkten då hovrätten ådömt lägre arreststraff. I likhet med militieombudsmannen och samtliga hovrätter anser jag, att den oklarhet som i detta avseende får anses utmärka regeln i 6 § militära rättegångslagen bör undanröjas och att alltså en lagändring i förtydligande syfte bör ske.

Hur en sådan lagändring bör genomföras har varit föremål för delade meningar. För egen del vill jag till en början helt allmänt uttala den uppfattningen att högsta domstolen, sedan en modern muntlig process genomförts även i hovrätterna, mer än tidigare synes böra få karaktären av en prejudikatinstans. Det kan därför enligt min mening finnas skäl att överväga en viss begränsning av de möjligheter att erhålla s. k. ändringsdispens som rättegångsbalken för närvarande ger den tilltalade. Detta spörsmål, som kommer att aktualiseras i och med införandet av ett enhetligt frihetsstraff, kan emellertid icke lämpligen behandlas i detta sammanhang. När det gäller att ta ståndpunkt till det nu väckta förslaget att den, som av hovrätt ådömes mer än femton dagars arrest, bör erhålla prövningstillstånd även enligt andra punkten i 54 kap. 10 § rättegångsbalken, synes mig avgörande vikt icke kunna fästas vid den omständigheten att arreststraffets maximum numera tangerar fängelsestraffets minimum. Arreststraffet bör otvivelaktigt, även i de jämförelsevis mindre talrika fall då det ådömes över femton dagar, anses lindrigare än fängelse. Till belysande härav kan bland annat framhållas att arrest icke verkställs i allmän fängenvårdsanstalt utan i militärhäkte samt att dom eller beslut varigenom arrest ålagts icke i något fall skall tillräknas den straffskyldige till sådan förhöjning av straff som omförmäles i 4 kap. 14 § strafflagen. Mot att över huvud taget vägra s. k. ändringsdispens i fråga om arrest har av riksåklagarämbetet anförts, att ett längre arreststraff beträffande fast anställda krigsmän icke sällan kunde ha betydelse för vederbörandes framtid inom krigsmakten. Detta må i och för sig vara riktigt, men när det gäller fast anställda krigsmän torde i regel även ett kortare arreststraff kunna inverka i hög grad menligt på den dömdes framtidsutsikter. Vill man tillmäta denna synpunkt avgörande betydelse, skulle gränsen följaktligen behöva dragas betydligt lägre än vid femton dagars

arrest. I så fall bleve emellertid följdén, att ett fyra instanssystem komme att råda i flertalet disciplinmål. En sådan ordning synes icke lämplig.

På grund av vad sålunda anförts har jag funnit övervägande skäl tala mot att låta en tilltalad få söka s. k. ändringsdispens, när han av hovrätt ådömes arrest för brott varå straffarbete eller avsättning ej kan följa. Ett uttryckligt stadgande härom, vilket bör omfatta även disciplinbot, synes böra få sin plats i 13 kap. militära rättegångslagen, vari meddelas särskilda bestämmelser om rättegången vid domstol i militära mål.

I enlighet med det sagda har inom justitiedepartementet utarbetats förslag till *lag om tillägg till militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472)*.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över lagförslaget¹ måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemstäl-
lan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Harriet Stangenberg.

¹ Lagförslaget var likalydande med det vid propositionen fogade.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 16 oktober 1953.

N ä r v a r a n d e :

justitieråden NISSEN,
HELLQUIST,
KARLGREN,
regeringsrådet ECKERBERG.

Enligt lagrådet den 13 oktober 1953 tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 25 september 1953, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag om tillägg till militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472)*.

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet, hovrättsassessorn S. Denmark.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:

Harriet Stangenberg.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 18 december 1953.

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Efter gemensam beredning med chefen för försvarsdepartementet anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, lagrådets den 16 oktober 1953 avgivna utlåtande över det till lagrådet den 25 september 1953 remitterade förslaget till *lag om tillägg till militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472)*.

Föredraganden hemställer, att lagförslaget, som av lagrådet lämnats utan erinran, måtte jämlikt § 87 regeringsformen genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sven Fischier.
